KISA KLASİKLER / 12

ARTHUR SCHOPENHAUER

Mutlu Olma Sanatı

ÇEVİRİ: ŞEBNEM SUNAR

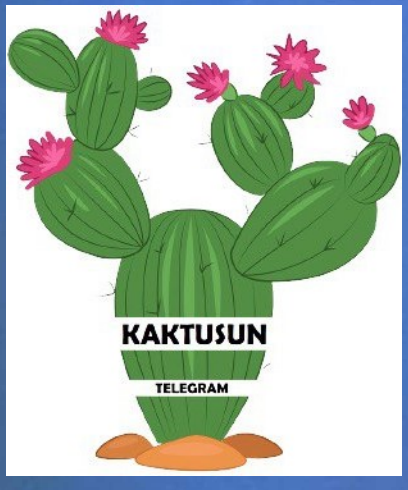
can klasik

Mutlu olmak, mutlu yaşamak mümkün müdür?

Schopenhauer'in radikal kötümserliği, onun felsefesini mutluluk düşüncesiyle bağdaştırma girişimlerini daha doğmadan boğar. Schopenhauer'e göre yaratıkların en mutsuzu insandır ve her türlü oluşun kaynağı olan irade, dünyadaki bütün kötülüklerin çıkış noktasıdır. Dünya kötü bir yerdir ve kötülüğünün en belirleyici yönü, acı ve mutsuzluğun her yerde hazır ve nazır oluşudur.

Mutlu Olma Sanatı, iyimser dünya görüşüne karşı çıkan ve yaşadığımız dünyayı olası dünyaların en kötüsü sayan Schopenhauer'den umulmadık bir kılavuz. Adını felsefe tarihine kötümser olarak yazdıran filozofun bu küçük kitabı, mutluluğa ulaşma çabası olarak hayata dair pratik bir felsefeyi de olanaklı kılıyor.

#kısaklasikler #kötümserlik #kötümserlikfelsefesi #irade #mutluluk #mutluhayat #hayatbilgeliği

Kapak illüstrasyonu: Stescoe Phantom

can

8,5 TL

canyayinlari.com | f | | canyayinlari

düşünce

ISBN 978-975-07-4120-3

9 789750 741203

ARTHUR SCHOPENHAUER

MUTLU OLMA SANATI

Can Klasik

Mutlu Olma Sanatı, Arthur Schopenhauer
Almanca aslından çeviren: Şebnem Sunar
Die Kunst, glücklich zu sein
© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2019
6. basım: Ocak 2021, İstanbul
Bu kitabın 6. baskısı 7000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen
Düzelti: Ebru Aydın
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)
Proje asistanı: Seda Yüksel
Kapak illüstrasyonu: Stescoe Phantom

Kapak baskı, iç baskı ve cilt: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri
Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8
Yenibosna-Bahçelievler, İstanbul
Sertifika No: 44066

ISBN 978-975-07-4120-3

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25
Sarıyer / İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ARTHUR SCHOPENHAUER

MUTLU OLMA SANATI

DÜŞÜNCE

Almanca aslından çeviren

Şebnem Sunar

can

ARTHUR SCHOPENHAUER, 1788'de doğdu. Tıp öğrenimi gördü, yeter sebep önermesi üzerine yazdığı doktora teziyle felsefe alanına geçti. *Die Weltals Willeund Vorstellung* (İrade ve Tasarım Olarak Dünya) adını taşıyan kitabı 1819'da yayımlandı. Kendi felsefi sisteminin bütün çerçevesini tek eserde topladığı bu çalışması, o yıllarda ilgi görmedi. Schopenhauer 1820'de Berlin Üniversitesi'nde ders vermeye başladı. 1836'da *Über den Willen in der Natur*'u (Doğadaki İrade Üzerine) yayımladı. 1837-1839 arasında Norveç ve Danimarka bilim akademilerinin desteklediği iki yarışmaya katıldı ve *Über die Freiheitdesmenschlichen Willens* (İnsan İradesinin Özgürlüğü Üzerine) adlı çalışmasıyla birincilik ödülüne değer görüldü; *Über das Fundament der Moral* (Ahlakın Temeli Üzerine) başlığını taşıyan çalışmasıysa öne çıkamadı. Schopenhauer bu iki denemeyi 1841'de bir araya getirerek *Die beiden Grund probleme der Ethik* (Etiğin İki Temel Sorunu) adıyla yayımladı. 1851'de yayımladığı *Parerga ile Paralipomena* ise filozofa dünya çapında tanınırlık kazandırdı. Eserleri Fransızcaya çevrildi, çalışmaları ve felsefi sistemi üzerine daha sağlığında üniversitelerde dersler okutuldu. Schopenhauer ölmeden önce eserlerinin pek çoğunu gözden geçirdi. Filozof 1860'ta öldü.

ŞEBNEM SUNAR, 1972'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda lisans eğitimi aldı. Aynı anabilim dalında yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamladı. 2005'ten bu

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yana bu anabilim dalında öğretim üyesi. Eşzamanlı olarak editörlük faaliyetlerini yürütüyor ve çeviri çalışmalarına devam ediyor. Bugüne dek Stefan Zweig, Erich Kästner ve Odo Marquard gibi Alman edebiyatı ve düşüncesinin önde gelen isimlerini Türkçeye kazandırdı. Çok sayıda makale çevirisi, ayrıca kültürel imgeleri söylemleri içinde değerlendiren akademik çalışmaları var.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

[MUTLU OLMA SANATI YA DA] *EUDAEMONOLOJİ*[1]

Doktrin olarak *hayat bilgeliğ*inin, *eudaemonia*'yla[2] aşağı yukarı eşanlamlı olması muhtemeldir. *Eudaimonia* olabildiğince mutlu yaşamayı öğretebilir, daha doğrusu bu ödevi iki kısıtlama koyarak yerine getirebilir: Yani Stoacı zihniyet ve Makyavelizm etkisi yaratmadan. Nitekim feragat ve yoksunluk yolu olan ilkinde bilgi, sıradan insanı hesaba katar ve o da bu yolda kendi mutluluğunu arayamayacak kadar (*genellikle* duyusal) arzuyla doludur. İkincisinde, yani kendi mutluluğuna geri kalan diğer herkesin mutluluğu pahasına ulaşmanın maksimi olan Makyavelizmdeyse bunun için gereken akıl, sıradan insanda öngörülebilir değildir.

Şu halde *eudaimonia*'nın alanı, Stoacılık ile Makyavelizm arasında bir yerdedir; gerçi her iki aşırı uç da daha kestirmedir; fakat hedefe giden yollarının başarısızlığa mahkûm olduğu göz önünde bulundurulursa *eudaimonia* büyük bir feragatte bulunmadan ve kendini zapt etmeden, amaçları için olası araçları gözetmekten başka

1. (Yun.) Mutluluk. Erdemlere, anlamlı ve amaçlı bir hayat sürmeye dayalı mutlak mutluluk öğretisi. (Çevirmene ait olduğu belirtilmeyen notlar yazara aittir.) (Ç.N.)

2. Bkz. bu çalışmada Hayat Kuralı No. 44. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTUS TEAM

bir şey yapmayan diğerleri olmadan, nasıl olabildiğince mutlu yaşanabileceğini öğretir.

En başta pozitif ve kusursuz bir mutluluğun imkânsız olduğu önermesi yer alır; oysa sadece nispeten daha az acı çekilen bir durum beklenmelidir. Bununla birlikte bu konudaki kavrayışımız, hayatın izin verdiği mutluluğa erişmemize büyük ölçüde yardımcı olabilir. Üstelik bunun araçları sadece kısmi olarak bizim elimizde olsa bile: τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν [gücümüz dahilinde olan].

Dahası bu da iki maddeye ayrılır:

1) kendimize karşı davranışımıza ilişkin kurallar
2) başka insanlara karşı davranışımıza ilişkin kurallar.

Bu iki maddeye ayırmadan önce hedef daha yakından belirlenebilir, yani mümkün olduğu belirtilen insan mutluluğunun özünün ne olduğu ve bunun için neyin esas teşkil ettiği tartışılabilir.

En başta: Neşeli bir mizaç, εὐκολία, mutlu bir ruh hali. Bunu acı ve sevinç kapasitesi belirler.

Ama öncelikle yakından ilintili ve neredeyse vazgeçilmez koşulu olan beden sağlığı.

Üçüncüsü; iç huzuru. "Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας πρῶτον ὑπάρχει."[1] "Εν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἥδιστος βίος."[2]

Dördüncüsü; dışsal şeyler: Çok küçük bir ölçü. Epikuros'un

1. (Yun.) "Anlayışlı olmak, mutluluğun ana parçasıdır." Sophokles, *Antigone*. (Ç.N.)
2. (Yun.) "Düşünmemekte hoş bir hayat vardır." Sophokles, *Aias*. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

1) doğal ve gerekli
2) doğal ve gerekli olmayan
3) ne doğal ne de gerekli olan

şeklindeki gruplandırması.

Yukarıda belirtilen iki grupta sadece tüm bunların nasıl edinileceği öğretilmelidir. (En iyisini her yerde doğa yapar. Yine de bize bağlı olan şeyler vardır.) Bu, hayat kurallarının sıralanmasıyla gerçekleşebilir. Fakat bu kurallar birbirini *pêle mêle*[1] izlememeli, tam tersine her biri yine altbölümlere ayrılan başlıklar altında toplanmalıdır. Bu zor bir şey ve ben de bu konuda herhangi bir ön çalışma bilmiyorum. Bu nedenle en iyisi, bu tür kuralları ilk önce gelişigüzel bir şekilde alt alta yazmak ve bunları sonradan başlıklar altında toplayarak bölümlendirmek olacak.

Deneyelim:

HAYAT KURALI No. 1

"Arkadia'da doğduk hepimiz"[2]; başka bir deyişle dünyaya mutluluk ve zevk beklentisiyle dolu olarak adım atarız ve kader bizi hoyrat bir şekilde yakalayıp *hiçbir şeyin* bizim olmadığını, her şeyin ona ait olduğunu gösterene kadar bunu gerçekleştirmeye yönelik o aptalca umudu koruruz; nitekim kader yalnızca sahip olduğumuz ve edindiğimiz bütün her şey üzerinde değil, aynı zamanda kolumuz ve bacağımız, gözümüz ve kulağımız, hatta yüzümüzün ortasındaki burnumuz üzerinde bile tartışmasız bir hakka sahiptir. Sonra deneyim

1. (Fr.) Karışık bir şekilde, karman çorman. (Ç.N.)

2. Schopenhauer burada Friedrich Schiller'in "Arkadia'da doğdum ben de" dizesiyle başlayan "Resignation" (Teslimiyet) şiirine gönderme yapıyor. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

gelir ve mutlulukla zevkin bize uzaklarda bir illüzyon gösteren salt kuruntu, ıstırabın ve acınınsa gerçek olduğunu, illüzyona ve beklentiye ihtiyaç duymadan kendini duyurduğunu öğretir. Öğretisi yararlı olursa mutluluk ve zevk aramaktan vazgeçeriz ve acıdan da ıstıraptan da olabildiğince kaçınmaya dikkat ederiz. "Οὐ τὸ ἡδύ, ἀλλὰ τὸ ἄλυπον διώκει ὁ φρόνιμος."[1] Dünyadaki en iyi şeyin acısız, sakin, tahammül edilebilir bir varoluş olduğunu kabul ederiz. Böylece onun değerini biliriz ve bunu hayalî zevklerin huzursuz özlemiyle ya da aslında tümüyle kaderin elinde olan belirsiz bir geleceğe ilişkin ürkek endişelerle mahvetmekten kaçınırız; istediğimiz gibi mücadele etmeyi arzu ederiz. – Ayrıca: Tüm hayat mevcudiyetin genişçe bir parçası ve bu bakımdan da hepten geçiciyken insanın salt güvenli bir mevcudiyetin tadına varması için her daim gerekeni yapmaya çalışması nasıl aptalca olabilir ki? Bu konuda bkz. No. 14.

HAYAT KURALI No. 2

Kıskançlıktan kaçınmak: "*Nunquam felix eris, dum te torquebit felicior.*"[2] "*Cum cogitaveris quot te antecedant, respice quot sequantur.*"[3] Bkz. No. 26.

Hiçbir şey *kıskançlık* kadar uzlaşmasız ve acımasız değildir. Yine de *kıskançlık* uyandırmak için durmaksızın çaba harcarız!

1. (Yun.) "Aklı başında kişi hoş olanın değil, acı vermeyenin peşindedir." Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, VII, 11, 1152b 15, çev. Saffet Babür, BilgeSu Yayıncılık, Ankara, 2018. (Ç.N.)

2. (Lat.) "Başkasının mutlu olması seni rahatsız ediyorsa asla mutlu olamazsın." Seneca, *De ira* (Öfke Üzerine), III, 30, 3. (Ç.N.)

3. (Lat.) "Önünde ne çok kimsenin olduğunu görürsen ne çok kimsenin de arkanda olduğunu düşün." Seneca, *Epistulae ad Lucilium* (Ahlak Mektupları), 15, 10. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

HAYAT KURALI No. 3
Edinilmiş karakter[1]

Kavranabilir ve ampirik karakterin[2] yanında, bu ikisinden farklı olarak üçüncü bir karakterden daha bahsetmek gerekir: İnsanın ancak hayatın içinde, dünyadaki uğraşlarıyla kazandığı ve karakter sahibi olarak övülürken ya da karaktersiz olarak yerilirken söz konusu olduğu şekliyle *edinilmiş karakter*. – Gerçi kavranabilirin tezahürü olarak ampirik karakter değişmediğinden ve her doğa fenomeni gibi kendi içinde tutarlı olduğundan, insanın kendine özdeş ve tutarlı geldiği, bu nedenle de deneyim ve düşünce yoluyla yapay olarak karakter edinmeyi gerekli görmediği sanılabilir. Fakat burada durum farklıdır ve insan hep aynı olsa da her zaman kendini anlamaz, tam tersine asıl özfarkındalığını kısmen edininceye kadar kendini sıklıkla yanlış anlar. Salt doğal dürtü olarak ampirik karakter kendinde akıldışıdır. Hatta kendini ifade edişi akılla ayrıca kesintiye uğratılır; dahası, insan ne kadar dirayet ve düşünce gücü sahibiyse o denli sık kesintiye uğratılır. Zira ifade biçimi, tür karakteri olarak *insanın payına ne düşmüşse*, arzuda da eylemde de mümkün olan ne ise her zaman onu yansıtır. Böylece insanın bireyselliği dolayısıyla sırf başkalarından istediği ve yapabildiği şeyler konusunda içgörü edinmesi zorla-

1. Schopenhauer bu konuya *Die Welt als Wille und Vorstellung* (İrade ve Tasarım Olarak Dünya) adlı eserinde de değinir. Karş. Arthur Schopenhauer, *Die Welt als Wille und Vorstellung*, 1. Cilt, IV. Kitap, Bölüm 55, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1986. (Ç.N.)

2. Schopenhauer burada Kant'ın ampirik ve kavranabilir karakter arasında yaptığı ayrımdan yola çıkmaktadır. *Saf Aklın Eleştirisi*'nde Kant, insan eylemlerinin doğa düzenine uygun olarak ampirik karakter tarafından belirlendiğini söyler. Buna göre ampirik karakter bireyin davranışlarını temel alır, bireyin eylemsel birliğine ve bu birliğin değiştirilemezliği ilkesine dayanır. Buna karşılık kavranabilir karakter ise dolaysız olarak bilinebilir değildir. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

şır. Kendinde farklı farklı insani amaçlara ve güçlere karşı doğuştan gelen bir yetenek bulur; fakat bunun deneyim olmaksızın kendi bireyselliği içindeki farklı derecesinin farkına varmaz. Gerçi salt kendi karakterine uygun çabalara yönelse bile, özellikle de belirli anlar ve ruh hallerinde ilkinin peşinden rahatça gitmek istediğinde büsbütün bastırılması gereken o zıt, dolayısıyla bağdaşmaz itkiyi hisseder. Dünya üzerindeki fiziki yolumuzun yüzey değil de her zaman sadece düz bir çizgi olmasından ötürü, Bir Şey'i tutup ona sahip olmak istediğimizde hayattaki sayısız başka şeyden feragat ederek bunların sağından solundan geçip gitmek zorunda kalırız. Karar veremez de yanlarından geçip giderken bizi cezbeden her şeye panayıra gelen çocuklar gibi el atarsak, o zaman bu tersine bir çaba, yani yol çizgimizi yüzeye dönüştürme çabası olur. Bundan sonra zikzaklar çizeriz, oradan oraya amaçsızca koşturup dururuz ve hiçbir şeye ulaşamayız. – Ya da başka bir teşbih kullanmak gerekirse: Hobbes'un hukuk öğretisine göre, doğal durumda herkesin her şeye hakkı vardır fakat salt bir şeyde hakkı yoktur; yine de bu sonuncu durumda insan geri kalan her şey üzerindeki hakkından vazgeçerek, buna karşılık diğerleri de onun seçtiğiyle ilgili aynı şeyi yaparak belirli şeyleri elde edebilir; farklı bütün taleplerden vazgeçip diğer her şeyden feragat ederek belirli bir çabanın –zevk, onur, zenginlik, bilim, sanat ya da erdem– peşinden ciddiyetle ve mutlulukla gidebilmemizin mümkün olduğu hayatta da bu böyledir. Bu nedenle salt isteme ve yapabilme kendi içinde henüz yeterli değildir, aynı zamanda insan ne istediğini *bilmelidir* ve ne yapabildiğini *bilmelidir*. Ancak bu şekilde karakter gösterebilir ve ancak o zaman doğru bir şey yapabilir. Ampirik karakterin doğal tutarlılığına rağmen, kişi bu noktaya ulaşmadan önce henüz bir karakterden yoksundur ve bütünü dikkate alın-

BELONGS TO KAKTUS TEAM

dığında kendisine sadık kalması ve kendi yolunda ilerlemesi gerektiği halde, içindeki kötü gücün çekimine kapılır; böylece dümdüz değil titrek, eğri bir çizgi çizecek, yalpalayacak, yolundan sapacak, geriye dönecek, pişmanlık duyup acı çekecektir. Tüm bunlar, insan için mümkün ve ulaşılabilir olan irili ufaklı pek çok şeyin onu beklediğini görmekle beraber bunlardan hangisinin sadece ona uygun ve onun tarafından gerçekleştirilebilir, hatta salt onun için zevkli olduğunu bilmemesinden kaynaklanır. Bu nedenle insan kendininkine değil sadece başkasının karakterine uygun olan, aslında kendini mutsuz hissedeceği, muhtemelen tahammül bile edemeyeceği konum ve koşullara kıskançlık duyacaktır. Zira nasıl ki balıklar suda, kuşlar havada, köstebek toprağın altında rahatsa, her insan da sadece kendine uygun atmosferde rahat eder; nitekim saray havası da herkes için solunabilir değildir. Tüm bunlara ilişkin yeterince içgörü sahibi olmadığından bazısı çeşitli başarısız denemelerde bulunacak, kendi karakteriyle bilhassa mücadele edecek ama sonunda yine ona boyun eğecektir. Kendi doğasına karşı güçlükle elde ettiği şeyse ona zevk vermeyecektir; bu şekilde kazandığı edinim ölü kalacak, hatta etik bakımdan saf, dolaysız bir güdüden değil bir kavramdan, dogmadan kaynaklanan, kendi karakterine göre fazla asil kaçan eylem, peşi sıra bencilce bir pişmanlıkla onun gözünde bile bütün değerini yitirecektir. "*Velle non discutur.*"[1] Başka karakterlerin boyun eğmeyen niteliğini ancak deneyim yoluyla ayrımsadığımız âna dek bir insanı mizacını terk etmeye, davranış biçimini değiştirmeye, düşünce biçiminden caymaya ya da yeteneklerini geliştirmeye akılcı fikirlerle, rica ve yakarışlarla, misaller ve yüce gö-

1. (Lat.) "İsteme, öğretilmez." *Epistulae ad Lucilium*, 81, 14. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

nüllülükle sevk edebileceğimize çocukça inandığımız gibi kendimiz hakkında da böyle hissederiz. Ne istediğimizi ve ne yapabildiğimizi önce deneyimden öğrenmek zorunda kalırız: O âna dek bunu bilmeyiz, karakterden yoksunuzdur ve dışarıdan gelen sert darbelerle çoğu zaman kendi yolumuza gerisingeri fırlatılmak zorunda kalırız. – Nihayet öğrendiğimizdeyse dünyada karakter denen şeye, *edinilmiş karaktere* erişmiş oluruz. Demek ki bu, bireyselliğe ilişkin olabildiğince eksiksiz bilgiden başka bir şey değildir: Bu, insanın kendi ampirik karakterinin değiştirilemez özelliklerine, zihinsel ve bedensel güçlerinin ölçüsüne ve yönüne, yani kendi bireyselliğinin bütün güçlü ve zayıf yanlarına ilişkin soyut, dolayısıyla da açık seçik bir bilgidir. Bu bizi, kişiliğimizin önceleri kuralsız bir şekilde doğallaştırdığımız, kendi içinde değişmeyen rolünü şimdi ölçülü ve metodik olarak yerine getirme ve kaprislere, zafiyetlere sebebiyet veren boşlukları doldurma durumuna getirir. Bireysel doğamız aracılığıyla zaten gerekli olan davranış biçimini şimdi açıkça bilinçli, bizim için hep hazır ve nazır olan, ruh halinin geçici etkisiyle ya da ânın yarattığı izlenimle kendini hiç kaybetmeden, yolda karşılaşılan bir ayrıntının nahoşluğu ya da hoşluğuyla sekteye uğramadan, duraksamadan, yalpalamadan, çelişkide kalmadan, sanki sonradan edindiğimiz bir şeymişçesine ölçülü olarak yerine getirdiğimiz maksimlere oturttuk. Bundan böyle gerçekte ne istediğimizi ve ne yapabildiğimizi görmek için acemiler gibi değerlendirme yapmayacağız, denemelerde bulunmayacağız, el yordamıyla aranıp durmayacağız, tam tersine kati olarak bileceğiz, her seçimde sırf genel önermeleri tikel durumlara uygulayarak derhal kesin karara varacağız. İrademizi genelin içinde tanırız ve bütünü dikkate alındığında ona aykırı şeye tam olarak son vermek üzere ruh halimizin ya da dışsal taleplerin ayart-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

malarına kapılmayız. Yine aynı şekilde güçlü ve zayıf yanlarımızın türünü ve ölçüsünü de tanırız ve böylelikle kendimizi pek çok acıdan kurtarırız. Zira gerçekte insanın kendi güçlerini kullanmasından ve hissetmesinden başka hiçbir zevk yoktur ve en büyük acı, insanın güce ihtiyaç duyduğunda yokluğunu hissetmesidir. Güçlü ve zayıf yanlarımızın nerede olduğunu araştırınca her şekilde yarar sağlamaya çalışmak için göze çarpan doğal yeteneklerimizi geliştireceğiz, kullanacağız ve hep uygun ve geçerli oldukları yere yöneleceğiz fakat doğamız gereği yeteneğimizin az olduğu şeyler için çaba harcamaktan bütünüyle ve kendimizi zapt ederek sakınacağız; beceremediğimiz şeyi denemekten kaçınacağız. Sadece bu noktaya ulaşan kişi her zaman tam bir dirayetle tamamen kendisi olur ve kendinden ne bekleyebileceğini bildiği için asla hayal kırıklığına uğramaz. Bunun sonucu olarak sık sık güçlü yanlarını hissetmenin sevincini yaşar ve zayıf yanlarının hatırlatılmasının acısını nadiren deneyimler – sonuncusu belki de en büyük ruhsal acıya sebebiyet veren onur kırıcı bir durumdur. Bu nedenle insan, talihsizliğinin kendi beceriksizliğiyle apaçık yüzleşmeye çok daha iyi katlanabilir. – Artık güçlü ve zayıf yanlarımızı büsbütün öğrendiğimize göre, sahip olmadığımız güçleri göstermeyi de denemeyeceğiz, bu tür gölge dövüşü nihayetinde hedefini ıskaladığından düzmece iş görmeyeceğiz. Zira insan tümüyle iradesinin tezahüründen ibarettir, dolayısıyla refleksiyondan hareketle, insanın olduğundan başka türlü olmayı istemesinden daha yanlış bir şey olamaz. Zira bu, iradenin kendi kendisiyle dolaysız bir çelişkisi değildir. Başkalarının niteliklerini ve özelliklerini taklit etmek, başkalarının kıyafetlerini giymekten çok daha onur kırıcıdır. Zira bu, insanın kendi değersizliğine ilişkin yargının kendiliğinden ifade bulmasıdır. Kişinin düşünüş tarzını ve her türlü yeteneği ile

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

bunların değiştirilebilir sınırlarını bilmesi, bu bakımdan kendinden olabildiğince memnuniyete erişmesinin en güvenli yoludur. Zira bizim için içsel ve dışsal koşullara ilişkin olarak değişmez zorunluluğun tam kesinliğinden daha etkili bir teselli yoktur. Başımıza gelen hiçbir kötülük, bizi bunun önlenebileceği koşulları düşünmekten daha fazla üzmez; bu nedenle sükûnetimiz açısından hiçbir şey, tüm tesadüflerin kendilerini hüküm süren kaderin araçları olarak gösterdiği ve böylece bizim de meydana gelen kötülüğe iç ve dış koşulların çatışmasıyla çekildiğimizi kabul ettiğimiz olaylara gereklilik yönünden bakmaktan daha etkili değildir: yani kadercilik. Aslında biz sırf ya başkaları üzerinde etkili olacağını ya da eşi benzeri görülmemiş bir çabayla kendimizi kışkırtmayı umduğumuz sürece sızlanırız ve öfke duyarız. Fakat çocuklar ve yetişkinler başka türlü olmayacağını açıkça gördüklerinde yetinmeyi çok iyi bilirler:

> "Θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι φίλον δαμάσαντες ἀνάγκῃ."
> *(Animo in pectoribus nostro domito necessitate.)*[1]

İşe yaramadığını görene dek günlerce dehşet içinde tepinip mücadele eden, sonra da birdenbire boynunu sakince boyunduruğa doğru uzatan kafese kapatılmış bir file benzeriz. Oğlu hayatta olduğu sürece yakarmalarıyla Yehova'yı sıkıştırıp ümitsizce hareket eden fakat oğlu ölür ölmez bunu bir daha aklına getirmeyen Kral Davud[2] gibiyiz. Mutlular bazı şeylere nasıl katlanacağını

1. (Yun. ve Lat.) "Gemlemek zorundayız göğsümüzdeki yüreğimizi." Homeros, *İlyada*, XVIII, 115, çev. Azra Erhat-A. Kadir, Can Yayınları, İstanbul, 2013, s. 457. (Ç.N.)

2. Davud'un burada göndermede bulunulan hikâyesi için bkz. Eski Ahit, "II. Samuel", 12:23. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

bilemezken sayısız insanın doğuştan sakatlık, sefalet, düşük sosyal statü, çirkinlik, elverişsiz mesken gibi sayısız kalıcı kötü duruma hiç aldırış etmeksizin katlanması ve kapanan eski bir yara misali hiç hissetmemesi bundandır; zira onlar iç ve dış zorunluluğun, durumu değiştirecek bir şeye yer bırakmadığını bilirler. Hiçbir şey dış zorunlulukla açık seçik bilgi kadar sıkı sıkıya uzlaşmaz. İyi özelliklerimizi ve güçlü yanlarımızı olduğu gibi hatalarımızı ve zayıf yanlarımızı da açıkça gördüğümüzde hedefimizi buna göre belirleyip ulaşılamaz olanı kabullenerek kendi bireyselliğimize ilişkin bilgisizliğimizin, yanlış kibrin ve bundan kaynaklanan haddini bilmezliğin kaçınılmaz sonucu olan tüm ıstırapların o en acısından, kendimizden duyduğumuz memnuniyetsizlikten kişiliğimizin izin verdiği en güvenli şekilde kurtuluruz. Ovidius'un şu dizeleri, salık verilen özfarkındalığın acı verici faslını kusursuz biçimde uygular:

> *"Optimus ille animi vindex, laedentia pectus*
> *Vincula qui rupit, dedoluitque semel."*[1]

Gerçi hem gerçek etik için hem de dünya hayatı için önemli çok da önemli olmayan, bununla birlikte ayrıntılı açıklaması kavranabilir ve ampirik karakterin yanında üçüncü bir tür olarak sıralanan ve kendinde özgür, hatta her şeye kadir olarak nitelendirilebilecek iradenin tüm tezahürleriyle zorunluluğa tabi olduğunu anlatabilmemiz için biraz ayrıntılı incelemek durumunda kaldığımız *edinilmiş karakter* hakkında bu kadarı yeter.

1. (Lat.) "Göğsünü saran zincirleri kırıp sızlanmayı kesen kimse, ruhunun en büyük kurtarıcısıdır." Ovidius, *Remedia Amoris* (Aşkın Çaresi), 293-294. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

HAYAT KURALI No. 4
İsteklerin mülkiyetle ilişkisi üzerine[1]

İnsan istemeyi aklından geçirmediği malların yokluğunu kesinlikle hissetmez, bunlar olmaksızın da tümüyle memnundur; öte yandan yüz kat daha fazlasına sahip bir başkası, istediği şey onda olmadığı için kendini mutsuz hisseder. Herkes, bu bakımdan da, ulaşabilmesi muhtemel şeylerin ufkuna sahiptir: İstekleri buraya kadar uzanır. Bu ufkun içinde yer alan herhangi bir nesne ulaşılabilir görünürse insan kendini mutlu, baş gösteren zorluklar görüşünü kapattığı zamansa mutsuz hisseder. Bu görüş alanının dışında yer alan bir şeyin kişinin üzerinde hiç etkisi yoktur. Bu nedenle zenginlerin büyük variyeti yoksulları huzursuz etmez ve öte yandan amacına ulaşmayan niyetler söz konusu olduğunda halihazırda sahip oldukları da zenginleri avutmaz. Zenginlik, deniz suyuna benzer: Ne kadar içilirse o kadar susatır. – Aynı şey şöhret için de geçerlidir. – Kaybedilen servetin ya da refahın ardından ilk acıyı atlatır atlatmaz alışkanlığa bağlı ruh halimizin eskisinden çok da farklı olmaması, kaderin sahip olma katsayımızı küçültmesinden hemen sonra bizim de isteklerimizin katsayısını derhal büyük ölçüde azaltmamızdan ileri gelir. Fakat bu operasyon, talihsiz bir kazada asıl acı verici olandır. Gerçekleştikten sonra acı giderek azalır, sonunda hissedilmez olur: Yara kapanır. Tersine, talihli bir durumdaysa isteklerimizin kompresörü yukarı doğru hareket eder ve isteklerimiz genleşir: Sevinç bundadır. Fakat o da bu operasyonun bütünüyle gerçekleşmesinden daha uzun sürmez: İsteklerimizin genişlemiş ölçüsüne alışırız ve aynı şekilde

1. Bu kural, Schopenhauer'in *Die Welt als Wille und Vorstellung*, 1. Cilt, IV. Kitap, Bölüm 55 için yazdığı kenar notudur. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

buna uygun olarak sahip olduklarımıza kayıtsızlaşırız. Homeros'un *Odysseia*'sının XVIII. bölümünde, 130. ve 137. dizeler arasında yer alan ve aşağıdaki dizelerle bağlanan pasaj bunu çok iyi anlatır:

> Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
> Οἷον ἐφ' ἦμαρ ἄγει πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.[1]

Memnuniyetsizliğimizin kaynağı, isteklerin katsayısını yukarı çekme çabamız sürekli yenilenirken bunu önleyen diğer katsayının hareketsizliğinde yatar.

HAYAT KURALI No. 5
Acının doğal bireysel ölçüsü[2]

Bununla birlikte insanın acıdan kaçınamayıp birini diğeriyle bastırdığı ve eskisini bırakarak yenisini kendine çektiği yönündeki daha dikkatli bir bakışla her birey için özsel nitelikte olan acının ölçüsünün kendi doğası aracılığıyla kesin olarak belirlendiğine, ıstırabın biçimi ne kadar değişirse değişsin, ölçünün ne boş ne de aşırı dolu olabileceğine ilişkin paradoksal ama tutarsız da olmayan hipoteze yönelebiliriz. Öyleyse kişinin ıstırabı ve esenliği dışarıdan değil ancak bu ölçüyle, bu eğilimle belirlenir – ki fiziksel durum aracılığıyla değişik zamanlarda azalma ve çoğalma yaşayan, bütünü dikkate alındığındaysa aynı kalan ve mizaç denen şeyden farklı olmayan, daha doğrusu Platon'un *Devlet*'in ilk kitabında

1. (Yun. ve Lat.) "Yeryüzünde yürüyen ve soluk alan yaratıklar arasında insandan daha güçsüz bir yaratık beslemez ana toprak. Tanrılar ona sağlığını ve mutluluğunu bağışlar." Homeros, *Odysseia*, çev. Azra Erhat-A. Kadir, Can Yayınları, İstanbul, 2010, s. 303. (Ç.N.)

2. Karş. *Die Welt als Wille und Vorstellung*, 1. Cilt, IV. Kitap, Bölüm 57. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

dile getirdiği üzere kişinin εὔκολος ya da δύσκολος, yani hafif ya da ağır hissedeceği bir araçtır bu. – Büyük ıstırapların daha küçük olan diğerlerini hepten hissedilmez kıldığı ve tersine, büyük ıstırapların yokluğunda en küçük dertlerin bile bizi üzüp canımızı sıktığı yönündeki o tanıdık deneyim bu hipotezi doğrulamakla kalmaz, aynı zamanda düşüncesinin bile bizi ürperttiği büyük bir mutsuzluk meydana geldiğinde ilk acıyı atlatır atlatmaz ruh halimizin genel olarak aşağı yukarı değişmeden kaldığını ve tersine, uzun zamandır beklenen bir mutluluğun meydana gelmesinin ardından kendimizi eskisine oranla genel ve sürekli olarak fark edilir derecede iyi ve rahat hissetmediğimizi öğretir. Bu değişikliklerin meydana geldiği an, derin keder ya da pür neşeyle bizi alışılmadık derecede yoğun olarak duygulandırır; fakat yanılsamaya dayandıklarından kısa süre sonra bunların ikisi de ortadan kalkar. Zira bunlar doğrudan mevcut hazzın ya da acının üzerine değil sadece öngörülen yeni bir geleceğin açığa çıkması üzerine meydana gelirler. Sadece acının ve sevincin gelecekten ödünçledikleriyle bu denli alışılmadık ölçüde yükseğe taşınabilirler; dolayısıyla uzun vadeli değildirler. – Farkındalıktaki gibi acı ya da esenlik duygusu içinde de çok büyük bir kısmın öznel olduğunu ve *a priori* belirlenebileceğini ortaya atan hipoteze kanıt olarak insanın neşesinin ya da gamının ilk bakışta dış koşullarla, zenginlik ya da sosyal statüyle belirlenmediği öne sürülebilir; nitekim zenginler arasında olduğu kadar yoksullar arasında da pek çok neşeli simayla karşılaşırız. Dahası, insanı intihara sürükleyen sebepler o kadar farklıdır ki her karakterle büyük olasılıkla o noktaya gelecek kadar büyük bir mutsuzluğu da insanı aynı şeyi yapmaya teşvik etmeyebilecek az sayıdaki ufak şeyi de ileri sürmemiz mümkün olmaz. Keyfimizin ya da üzüntümüzün derecesi her zaman aynı ol-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

muyorsa, o zaman bu görüşe göre bunu dış koşulların değişmesine değil iç koşulların, yani fiziksel durumun değişmesine yoracağız. Zira ne zaman keyfimizde geçici olmakla birlikte gerçek, hatta sevince varan bir artış olsa herhangi bir dış sebep olmaksızın ortaya çıkma eğilimi gösterir. Gerçi biz çoğu zaman acımızın sadece belirli bir dış bağıntıdan kaynaklandığını görürüz ve bir tek bunun aracılığıyla gözle görülür şekilde üzülüp sıkılırız. Bunun ortadan kalkması durumundaysa en büyük memnuniyetin gerçekleşeceğini düşünürüz. Tek başına bu yanılsamadır. Bütünü dikkate alındığında acımızın ve esenliğimizin ölçüsü, bizim hipotezimize göre, her bir an için öznel olarak belirlenir; nitekim başka zaman dağınık halde bulunan tüm kötü sıvıları kendine çeken bir vezikül[1] vücut için neyse keder için de bu dış sebep aynı şekilde sadece odur. Varlığımızın özünde bulunan, dolayısıyla da devredilemeyen acı bu süre boyunca ıstıraba ilişkin belirli bir dış sebep olmadan yüzlerce noktaya dağılmış vaziyettedir ve şimdi bütünüyle gözden kaçırdığımız şeyler üzerine yüzlerce küçük terslik ve tuhaflık biçiminde ortaya çıkar; zira acı kapasitemiz, başka zaman dağınık halde bulunan bütün ıstırabı tek bir noktada yoğunlaştıran o asıl musibetle dolmuştur. Bizi sıkıştırıp boğan büyük endişenin yükü nihayet mutlu bir sonla üzerimizden kalktığında yerini tüm malzemesiyle önceden beri mevcut olan, bununla birlikte kapasitesi kalmadığı için endişe halini alarak bilince çıkamamış bir diğerinin aldığına ilişkin gözlem de bunu doğrular; nitekim bu yeni endişe malzemesi de karanlıkta kalmış ve fark edilmemiş puslu bir karaltı olarak bilincin ufkunun en uç noktasında beklemiştir. Fakat şimdi burada yer açılın-

1. Deri üzerinde oluşan, kabarık, içi sıvı dolu lezyon. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ca hazırdaki bu malzeme derhal yakınlaşarak günün hâkim (πρυτανεῦουσα) endişesinin tahtını işgal etmiştir: Materyali, ortadan kalkan öbür endişenin malzemesinden çok daha hafif de olsa, onun görünüşteki büyüklüğüne erişecek ve günün asıl endişesi olarak tahta bütünüyle kurulacak şekilde kendini şişirmeyi bilir.

Ölçüsüz sevinç de çok şiddetli acı da sadece aynı kişide bulunabilir. Zira her ikisi de karşılıklı olarak birbirine bağımlıdır ve ayrıca ortaklaşa olarak da ruhun neşesine bağlıdır. Az önce bulguladığımız üzere, her ikisi de mevcut duruma bakarak değil geleceğe dair öngörüde bulunarak üretilir. Fakat acı, hayat için özsel niteliktedir ve yoğunluğu öznenin doğası aracılığıyla belirlenir, dışsal olmaları nedeniyle ani değişikliklerin acının yoğunluğunu değiştirememeleri bu yüzdendir; hal böyleyken aşırı sevinç ya da acı her zaman bir yanılgıya ve kuruntuya dayanır. Sonuç olarak duygu durumunun her iki yöndeki aşırı geriliminden içgörüyle kaçınılabilir. Ölçüsüz sevinç (*exultatio, insolens laetitia*) hayatta bulunması hiç mümkün olmayacak bir şeyi bulmuş olma kuruntusuna dayanır: Acı veren, sürekli yeniden doğuran arzuların ya da endişelerin daimi olarak tatmin edilebileceği kuruntusuna. İnsan bu tür her kuruntudan ileride kaçınılmaz olarak vazgeçmek, kuruntu ortadan kalktığında da bunu sevincine neden olan şey kadar derin acıyla ödemek zorunda kalır. Bu bakımdan kuruntu, kişinin yalnızca düşerek inebileceği, dolayısıyla da kaçınması gereken bir tepeye benzer. Her ani, aşırı acı da tam da böyle bir yükseklikten düşüştür, kuruntunun ortadan kalkmasıdır ve dolayısıyla da ona bağlıdır. İnsan şeyleri her zaman bütün olarak ve kendi bağlamlarında net bir şekilde görmeye cesaret edebilseydi ve onlara görmeyi arzu ettiği renkleri atfetmekten kararlı bir şekilde sakınabilseydi sonuç olarak ikisinden de kaçınabilirdi. Stoacı etik esas duygu durumunu

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

her türlü kuruntudan ve sonuçlarından kurtarmanın ve bunun yerine ona sarsılmaz bir itidal kazandırmanın peşindedir. Horatius'un ünlü odu bu içgörüyle doludur:

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia.[1]

Fakat ıstırabın hayat için özsel nitelikte olduğu ve bu nedenle bize dışarıdan akın etmediği, aksine herkesin onun kurumaz kaynağını kendi içinde taşıdığı yolundaki karşılaştırılabilir bir bilginin acı ilacını içmeyi çoğunlukla reddederiz. Daha ziyade bizden hiç eksik olmayan acıya daima ayrı bir dışsal neden, adeta bir bahane ararız; tıpkı efendi sahibi olmak için özgür insanın kendine put yaratması gibi. Zira yorulmaksızın arzudan arzuya koşarız ve elde ettiğimiz her tatmin, vaat ettiği kadar bizi tatmin etmeyip çok geçmeden çoğunlukla utanılası bir yanılgı olarak belirdiğinde Danaos kızlarının fıçısına[2] su doldurduğumuzu fark etmeden sürekli yeni arzulara koşarız.

Sed dum abest quod avemus, id exsuperare videtur
Caetera; post aliud, cuum contigit illud, avemus;
Et sitis aequa tenet vitai semper hiantes.[3]

1. (Lat.) "Zor zamanlarda itidalini korumayı, güzel anlarda da aşırı sevincini dizginlemeyi hatırla." Horatius, *Carmina* (Odlar), II, 3. (Ç.N.)

2. Yunan mitolojisinde Libya Kralı Danaos'un, evlendikleri gece babalarının emriyle –biri dışında– kocalarını öldüren elli kızı. Hades'in ülkesinde delikli bir fıçıyı sonsuza dek suyla doldurmakla cezalandırılmışlardır. (Ç.N.)

3. (Lat.) "Ne değerli oluyor elde edemediklerimiz. Bir kere de elde ettik mi, başka şeye yöneliyor tutku. Dinmez, onulmaz bir susuzlukla bağlıyız yaşama." Lucretius, *Evrenin Yapısı*, III, 1095, çev. Tomris Uyar-Turgut Uyar, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1974, s. 65. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bu böyle ya sonsuza dek gider ya da, daha nadir olmakla birlikte, gerçekleşmeyen ve yine de vazgeçemeyeceğimiz bir arzuyla karşılaşmamıza kadar belli bir karakter gücünü gerektirir. İşte o zaman deyiş yerindeyse aradığımız şeyi buluruz: Yani acılarımızın kaynağı olarak kendi varlığımız yerine her an suçlayabileceğimiz ve acı çekmenin bu varoluş için özsel nitelikte, gerçek tatmininse imkânsız olduğu bilgisinden yeniden uzaklaşmak kaydıyla kaderimize küseceğimiz fakat karşılığında varoluşumuzla barışacağımız bir şeydir bu. Bu son gelişme biçiminin etkisi biraz melankolik bir ruh halidir, tek bir büyük acının sürekli olarak çekilmesi, bunun sonucunda daha küçük tüm acıların ya da sevinçlerin önemsenmemesidir; çok daha alışıldık olan sürekli başka başka hayaletleri kovalamaktan daha saygın bir olgudur bu.

HAYAT KURALI No. 6

İnsan yapabileceklerini isteyerek yapmalı ve çekmesi gereken acıyı isteyerek çekmelidir. "*Ζῶμεν γὰρ οὐκ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάεμθα.*"[1]

HAYAT KURALI No. 7

Bir işe girişmeden önce enine boyuna düşünmelidir. Fakat iş olduktan ve sonuç beklenmeye başlandıktan sonra olası tehlikeleri tekrar tekrar düşünerek korkuya kapılmamalıdır. Tersine, kendini artık bu işten tümüyle kurtarmalı, zamanında her şeyi enine boyuna tartmış olduğuna inanıp kendini yatıştırarak düşünme faslını ka-

1. (Yun.) "İstediğimiz gibi yaşamamalıyız, yaşayabileceğimiz gibi yaşamalıyız." *Gnomici poetae Graeci* (Antik Yunan Şairlerinden Vecizeler), Fleischer, Leipzig, 1817, s. 30. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

patmalıdır. Yine de kötü sonuç alınırsa her şey rastlantıya ve hataya tabi olduğu içindir.

HAYAT KURALI No. 8

Çemberini daraltmak için: Mutsuzluğa daha az prim verilir. Az olan, mutlu eder vb.

HAYAT KURALI No. 9

"Οὐ τὸ ἡδὺ διώκει ὁ φρόνιμος, ἀλλὰ τὸ ἄλυπον."[1]

HAYAT KURALI No. 10

"*Subjice te rationi si tibi subjicere vis omnia. Sic fere Seneca.*"[2]

HAYAT KURALI No. 11

Bir talihsizlik gerçekleşip de elimizden bir şey gelmediğinde, her şeyin başka türlü olabileceği fikriyle kendimizi şımartmayız: Tıpkı Kral Davud ve tutsak filler gibi. Aksi takdirde insan ἑαυτοντιμωρούμενος[3] (Terentius) olur. Fakat bunun tersi, kendimizi terbiye etmek suretiyle bir başka sefere bizi daha temkinli kılma faydası sağlar.

1. (Yun.) "Aklı başında kişi hoş olanın değil, acı vermeyenin peşindedir." *Nikomakhos'a Etik*. (Ç.N.)

2. (Lat.) "Her şeye boyun eğdirmek istiyorsan akla boyun eğ, der Seneca yaklaşık olarak." *Epistulae ad Lucilium*, 37, 4. (Ç.N.)

3. (Yun.) Kendi kendinin işkencecisi. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

HAYAT KURALI No. 12
Güven üzerine (Güven açısından Seneca'nın 105. Mektubu)

"Fakat hiçbir şey insanın dikkat çekmeyecek şekilde davranması ve başkalarıyla pek az, kendiyle ise bol bol konuşması kadar fayda sağlamaz. Sohbetin baştan çıkarıcı bir yanı vardır, gizlice sokulup yanaşır ve sarhoşluktan ya da aşktan farksız şekilde sırları açığa çıkarır. Hiç kimse, duyduğu şeyi kendine saklamaz. Hiç kimse duyduğu kadarını söylemez. Meseleyi kendine saklamayan biri, meselenin sahibini de kendine saklamayacaktır. Her insanın, ona ne kadar güveniliyorsa o kadar güvendiği biri vardır. Gevezeliğine gem vurup *bir* insanın kulağıyla yetinse bile nihayetinde yine de insanları bilgilendirecektir; böylece sır olan bir şey, genel sohbetin konusu olacaktır."[1]

HAYAT KURALI No. 13

İnsan neşeliyse, neşeli olmak için her açıdan nedeni olup olmadığını düşünerek kendinden izin istemez. Neşeden başka hiçbir şey kendi ödülünden daha emin olamaz. Zira onda ödül ve eylem birdir.[2] Hiçbir şey onun yerini başka şeyler gibi güvenle ve tümüyle alamaz. Zengin, genç, güzel, onurlu bir insanın mutluluğu hakkında yargıda bulunulacak olsa *neşeli* olup olmadığı tartışma götürür. Oysa insan neşeliyse genç, yaşlı, fakir, zengin olup olmadığının önemi yoktur: Mutludur. – Bu nedenle, ne zaman olursa olsun, neşeye kapı açmalıyız.

1. *Epistulae ad Licilium*, XVII, 105. (Ç.N.)

2. "Neşeli insanın neşeli olmak için her zaman nedeni vardır ki o da neşeli olmasıdır." Bkz. Arthur Schopenhauer, *Quartant* [1826], Bölüm 108. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Zira neşe asla uygunsuz bir zamanda gelmez. Neşeli olmak için nedenimizin olup olmadığını düşünerek ya da bizi ciddi düşüncelerimizden ve yoğun endişelerimizden uzaklaştırmasın diye kapıdan içeri girişine izin vermekte tereddüt etmek yersizdir. Bunlar sayesinde düzelttiklerimiz son derece belirsizdir. Buna karşılık neşe en güvenli kazançtır. Ayrıca sadece mevcut an için değeri olduğundan, gerçekliği iki sonsuz zaman arasında bölünmez bir mevcudiyet biçiminde olan varlık için de en yüce servettir. Şu halde neşe diğer her şeyin yerini alabilecek ama başka hiçbir şeyin onun yerini alamayacağı bir servetse, o zaman bu serveti edinmeyi başka her şeyin üzerinde tutmamız gerekir. Bu arada hiçbir şeyin keyfe dışsal mutluluklardan daha az, *sağlık*tan da daha fazla katkıda bulunmadığı kesindir. Bu nedenle sağlığı her şeyin üzerinde tutmalıyız ve doruk noktası neşe olan *tam* sağlığın o *yüksek derece*sini korumak için çaba göstermeliyiz. Bu noktaya ulaşmak tüm aşırılıklardan kaçınmayı gerektirir, bütün şiddetli ve sevimsiz heyecanlardan da, büyük ve süregelen zihinsel çabalardan da kaçınmalıdır; nihayet her gün en az iki saat açık havada hızlı hızlı hareket etmelidir.

HAYAT KURALI No. 14

Hayat bilgeliğinin büyük bir kısmının, biri diğerini mahvetmesin diye, dikkatimizi kısmen mevcut âna, kısmen de geleceğe bahşettiğimiz doğru orana dayandığı söylenebilir. Bazıları (gamsızlar) fazlasıyla mevcut anda, bazıları da (korkaklar ve tedirginler) fazlasıyla gelecekte yaşarlar; ölçüyü tutturanlar nadirdir. Azimle sırf gelecekte yaşayanlar, hep ileriye bakanlar ve yaklaşan şeylere, en başta da asıl mutluluğu getirecek olanlara sabırsızlıkla

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

koşanlar, mevcut ânın tadını çıkarmadan ve farkına varmadan geçip gitmesine izin verenler; hepsi de önünde ipe bağlı saman demeti oldukça adımlarını hızlandıran Tischbein'ın *İtalyan Eşeği*'ne[1] benzerler. Ölene dek daima sadece *ad interim*[2] yaşarlar. Mevcut ânın huzuru, olsa olsa hem varlığı hem de zamanlaması kesin olan sıkıntılarla bozulabilir. Fakat bunlar pek azdır. Zira ya sadece, o da bir ihtimal, mümkündürler ya da kesindirler; fakat zamanlamaları büsbütün belirsizdir: Örneğin ölüm. – Bu iki özelliğe sahipsek, huzurlu hiçbir ânımız olmaz. Kesin olmayan ya da belirsiz sıkıntıların bütün hayatımızın huzurunu kaçırmaması için bunları ya hiç olmayacakmış ya da kesinlikle şimdi olmayacakmış gibi görmeye kendimizi alıştırmamız gerekir.

HAYAT KURALI No. 15

Hayatın yaşattığı bütün aksaklıklarda sakin kalan bir adam, hayatın olası sıkıntılarının ne kadar çok ve çeşitli olduğunu bildiğini ve dolayısıyla da mevcut sıkıntıyı olabileceklerin çok küçük bir parçası olarak gördüğünü belli eder. Ve tersine, bu sonuncuyu bilen ve dikkate alan kişi, daima sakin kalır. O zaman *Yeter Ki Sonu İyi Bitsin.*[3] Bu konuda bkz. No. 18.

1. *Goethe Campagna'da* tablosuyla ünlenen Alman ressam Johann Heinrich Wilhelm Tischbein'ın (1751-1829) çizimlerinden. (Ç.N.)

2. (Lat.) Muvakkaten, geçici olarak. (Ç.N.)

3. Schopenhauer burada Shakespeare'in aynı adlı oyununun Üçüncü Perde, İkinci Sahne'sinde yer alan şu satırlara gönderme yapmaktadır: "O kadar çok sevinçli ve acılı anlar yaşadım ki / İster sevinç olsun, ister büyük acı / Tepki göstermem işin başında." William Shakespeare, *Yeter ki Sonu İyi Bitsin*, çev. Özdemir Utku, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1988, s. 101. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

HAYAT KURALI No. 16

Tüm mutluluk ve zevkler *negatif*, acıysa *pozitif* nitelikte olduğundan, hayat zevk alacak bir şey değil atlatılacak, savuşturulacak bir şeydir; bu yüzden de *degere vitam, vita defungi, scampa cosi*[1]. Bulunabilecek en şanslı ikramiyeye konan kişi, hayatını çok büyük fiziksel ya da ruhsal acılar olmaksızın geçirendir, yoksa en büyük sevinç ve zevklerin nasip olduğu kişi değildir. Bir hayat hikâyesinin mutluluğunu bunlara göre ölçmek isteyen insan, son derece yanlış bir ölçüte sahiptir. Zira sevinçler negatiftir. Mutluluk verici oldukları fikri, kıskançlığı besleyen bir kuruntudur. Zira pozitif algılanmazlar, oysa acılar o şekilde algılanırlar. Yokluklarıyla hayatın mutluluğunun ölçütüdürler. Burada söylenenlerden zevkin, sırf olası bile olsa, acı aracılığıyla elde edilemeyeceği sonucu çıkar; çünkü aksi takdirde negatif ve bu nedenle de kuruntulu olacak bir şeyin bedeli, pozitif ve gerçek bir şeyle karşılanmış olur. Tersine, acıdan kurtulmak için zevki feda etmek kazançtır: Aynı nedenle. – Her iki durumda da acının zevkten sonra mı önce mi geldiğinin önemi yoktur. "Aklı başında kişi hoş olanın değil, acı vermeyenin peşindedir."[2] Çocukken özümsediğimiz ve ancak sonraları kurtulduğumuz en büyük kuruntulardan biri, hayatın *ampirik* değerinin onun *zevkler*inde yattığı, pozitif olarak mutluluk veren sevinçlerin ve zenginliklerin var olduğudur. İnsan bunları elde etmenin peşine düşer, ta ki *desengaño*[3] çok geç kalıp da biz gerçekten var olmayan mutluluk ve zevkin peşinde koşarken gerçekten var olan acı, ıstırap, hastalık, endişe ve daha binlerce-

1. (Lat.) Hayat geçirilir, hayat tamamlanır, atlatmaya bakmalı. (Ç.N.)
2. *Nikomakhos'a Etik*. (Ç.N.)
3. (İsp.) Hayal kırıklığı. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

siyle karşılaşana dek: Bunun yerine pozitif güzelliklerin bir kuruntu, pozitif acılarınsa gerçek olduğunun erken farkına varsaydık, bunlardan uzak kalıp kaçınmaya dikkat ederdik. Nitekim Aristoteles'e göre: "Aklı başında kişi hoş olanın değil, acı vermeyenin peşindedir."[1]

(Diken batar diye
Gül mü toplamayalım?)

Burada *kinizm*in temel fikri de açığa çıkıyor gibi görünmektedir. Zira *kinikler*i tüm zevkleri bir kenara atmaya iten şey, bunlarla yakından ya da uzaktan ilgili acı fikri değilse nedir? Zevk almaya çalışmaktansa acıdan kaçınmak onlara çok daha önemli gelmektedir. Kinikler zevkin negatif, acınınsa pozitif oluşuna ilişkin *aperçu*'den[2] derinden etkilenmişlerdi ve insanı acıya çeken tuzak gibi gördükleri zevkleri kasten ve tamamen bir kenara atmak suretiyle acıdan kaçınmak için kararlı bir şekilde her şeyi yaparlardı.

(Ayrıca bununla bağlantılı olarak: İnsanların hayatının *iki ana yüzü* vardır: bir *öznel, iç* yüz ve bir *nesnel, dış* yüz. *Öznel iç* yüz refah ve sıkıntı, sevinç ve acıyla ilgilidir. Bu noktada neye bağlı kalmamız gerektiğini belirtmiştik: Istırapların derecesinin ve sayısının olabildiğince az olması, burada ulaşılabilecek en üst noktadır: Bu, pasif yüzdür.

Nesnel, dış yüz yaşayış biçimimizi gösteren imgedir, rolümüzü yerine getirme tarzımızı gösterir: τὸ καλῶς ἢ κακῶς ζῆν.[3] Erdem, kahramanlık, ruhsal kazanımlar burada yer alır: Bu, aktif kısımdır. Burada bir insan ile

1. *Nikomakhos'a Etik*. (Ç.N.)
2. (Fr.) Özet bilgi, aydınlatıcı değerlendirme. (Ç.N.)
3. (Yun.) Güzel ya da kötü hayat. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

diğeri arasındaki fark, tek ayrılığın biraz daha fazla ya da daha az acı olduğu öbür yüzdekinden sonsuz derecede büyüktür. Bu nedenle hayatımızın bu nesnel yüzü asıl ilgi odağımız (τὸ καλῶς ζῆν [güzel hayat]) olmalıdır, oysa çoğunlukla öbürüdür (τὸ εὖ ζῆν [kötü hayat]).

Eylemlerimiz tam da bu nesnel, dışsal olarak kendini gösteren yüzde yer aldığından, Yunanlar erdemi ve ona ilişkin şeyleri hayatın καλόν'ı olarak tanımlamışlardı: Yani güzel görünen tarafı olarak. İşte tam da sadece bu kısımda insandan insana büyük farklar olduğundan, burada ilk sırayı alan kişi bile o ilk tarafta geri kalan herkesle tümüyle aynı durumdadır. Pozitif mutluluk onun için de yoktur, oysa pozitif acı vardır – diğer herkes için olduğu gibi.

"Sana görünen defne çelengi,
Mutluluktan çok acının işareti."[1]

HAYAT KURALI No. 17

Refahımız ve sıkıntılarımız, umutlarımız ve korkularımızla ilgili bütün her şeyde hayal gücümüzü dizginlememiz gerekir. İnsan olası mutlu rastlantıları ve bunların sonuçlarını hayalinde canlandırsa gerçekliği daha zevksiz hale getirir, boş hayaller kurar ve sonra da hayal kırıklığı yaşayarak bunları pahalıya öder. Fakat olası talihsizliklerin hayalde canlandırılmasının sonuçları daha da kötüdür: Gracián'ın söylediği gibi,[2] hayal gücünü bi-

1. Johann Wolfgang von Goethe, *Torquato Tasso*, III, 4, Werke [Yapıtlar], Cilt V içinde, Münih, 1981, s. 73-167.

2. "Hayal gücünü dizginlemek. [...] bu çılgınların evlerindeki cellada dönüşür." Baltasar Gracián, *Oráculo manual y arte prudencia* [Bilgece Yaşama Sanatı], Bölüm 24.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

zim çirkin celladımıza dönüştürebilir. Aslında uğursuz, karanlık hayallere ilişkin motifler belli bir mesafeden ele alınsa ve özgür iradeyle seçilse belki daha iyi olurdu Zira rüyadan uyandığımızda her şeyin uydurmacadan ibaret olduğunu derhal bilirdik ve bu, uzak ama olası talihsizliklere ilişkin bir uyarı niteliği taşırdı. Her ne kadar yararlı olabilecekse de hayal gücümüz bir tek bu tür şeylerle uğraşma eğiliminde değildir: Büsbütün yararsız şekilde boş hayaller kurar. Buna karşılık herhangi bir talihsizlik bizi gerçekten tehdit ettiğinde hayal gücü sık sık bunu canlandırmakla meşgul olur, meseleyi sürekli büyütür, yakınlaştırır ve olduğundan daha korkutucu hale getirir. Güzel bir rüyadan olduğu gibi, böyle bir rüyadan uyanmakla silkinip kendimizi kurtaramayız. Gerçeklik bu rüyayı hemen çürütür, bizse olasılık dahilindekileri kadere bırakırız. Karanlık hayallerden uyanırken böyle olmaz. Burada meselenin olabilirlik derecesine ilişkin ölçütten yoksunuzdur. Onları kendimize yaklaştırmışızdır, önümüzde durmaktadırlar, olabilirlikleri çoğunlukla kesindir, bizim için olasılık haline gelirler ve büyük korku çekeriz. Refahımız ve sıkıntılarımızla ilgili şeyleri salt kavramlarla ve *in abstracto*[1] hareket eden yargı gücüyle, sade ve soğukkanlı düşünüşle ele almamız gerekir. Hayal gücü bunlara yaklaşmamalıdır. Zira yargıda bulunamaz. Bize bir imge gösterir. Ve bu da ruh halini daha da işe yaramaz ve çoğunlukla da rahatsızlık verecek şekilde harekete geçirir. – Demek ki: Hayal gücü dizginlenecek!

1. (Lat.) Soyut olarak. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

HAYAT KURALI No. 18[1]

Hiçbir ani durum karşısında büyük coşkuya da büyük kedere de izin vermemek: Çünkü şeylerin değişebilirliği durumu her an tümüyle yeniden şekillendirebilir.[2] Buna karşılık mevcut ânın tadını hep olabildiğince neşeyle çıkarmak: Bu, hayat bilgeliğidir. Oysa çoğu zaman tam tersini yaparız. Gelecek için yaptığımız planlar ve duyduğumuz endişeler ya da geçmişe özlem bizi durmaksızın öyle meşgul eder ki mevcut an neredeyse hiçbir zaman hiçbir şeyiyle dikkat çekmez ve ihmal edilir. Yine de kesin olan bir tek odur; buna karşılık gelecek, hatta geçmiş bile neredeyse her zaman düşündüğümüzden farklıdır. Böylece tüm hayat boyu kendimizi aldatırız. Gerçi *eudaimonia* için gayet iyidir bu; çünkü ancak daha ciddi bir felsefe, geçmişi aramanın her zaman, gelecek için endişelenmeninse çoğu zaman işe yaramaz olmasını sağlayabilir; o halde mutluluğumuzun sahnesi, mevcut andır. Bununla birlikte bu mevcut an, her an geçmişe dönüşür ve o zaman da sanki hiç olmamış gibi önemsizleşir. Peki ama mutluluğumuzun yeri neresidir?[3]

HAYAT KURALI No. 19

Öfke ya da nefreti kelimelerle ya da tavırlarla göstermek yararsızdır, tehlikelidir, akıllıca değildir, gülünçtür, bayağıdır. O halde öfke ya da nefreti eylemlerden

1. Bkz. No. 15.

2. "Ve çünkü bize iyi gelen ve gelmeyen şeyler hakkındaki yargımız son derece aldatıcıdır; tıpkı sonraları kendi iyiliğine olacak şeylerden insanların çoğunlukla şikâyet etmesi ve acılarının kaynağı olan şeyi de coşkuyla karşılamaları gibi." Karş. Gerolamo Cardano, *De utilitate ex adversis capienda* [Sıkıntının Yararları Üzerine], Idzardy Balck, Franiker, 1648.

3. Karş. No. 14. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

başka şekilde kesinlikle göstermemelidir. İnsan ilkinden tümüyle kaçındığında ikincisini o denli kusursuz yapabilecektir.

HAYAT KURALI No. 20

Hayatın bizi ilgilendiren meseleleri dağınık, bölük pörçük, birbiriyle ilintisiz, en keskin zıtlık içinde, bizim meselemiz olmaktan başka bir ortaklık taşımadan ortaya çıktıklarından ve karmakarışık olduklarından, onlar üzerine düşünüşümüzün ve endişe edişimizin de aynı şekilde bölük pörçük olması gerekir ki bunlarla uyum içinde olsun. Demek oluyor ki soyutlayabilmeliyiz, her meseleyi ona ait olan zamanda düşünmeli, yerine getirmeli, tadını çıkarmalı, ona katlanmalı, diğer her şeyle ilgili olarak endişelenmeyi bir kenara bırakmalıyız – adeta düşüncelerimizin çekmeceleri olmalıdır ki birini açtığımızda diğerlerini kapayalım. O zaman yoğun bir endişe mevcut andan alacağımız her küçük zevki mahvedip bütün huzurumuzu kaçırmaz ve bir düşünce diğerini bastırmaz – Büyük bir mesele için duyulan endişe, her an yüzlerce küçük mesele için duyulan endişeyi değiştirmeyecektir vs. – Başka pek çok meselede olduğu gibi burada da *özkısıtlama* uygulamak gerekir; her insanın dışarıdan pek çok büyük kısıtlamaya maruz kaldığı, bu nedenle kısıtlamalardan yoksun bir hayatın mümkün olmadığı, oysa doğru yerde uygulanan küçük bir özkısıtlamanın sonradan dışarıdan gelebilecek pek çok kısıtlamayı önleyebileceği yönündeki kanaatimizi bu noktada güçlendirmek durumundayız – tıpkı merkeze yakın bir dairenin küçük bir kesitinin en dış çevredeki genellikle 100 kat daha büyük olana denk ve eşit gelmesi gibi. Dışarıdan gelen kısıtlamadan kaçmamızı özkısıtlamadan başka hiçbir şey sağlayamaz. Bu yüzden *subjice te rationi*

BELONGS TO KAKTUS TEAM

si subjicere tibi vis omnia.[1] Kaldı ki özkısıtlama her zaman bizim kontrolümüz altındadır ve aşırı bir durum söz konusu olduğunda ya da doğamızın en hassas noktasına denk geldiğinde azaltılabilir. Oysa dışarıdan gelen kısıtlama, saygısızca ve aldırışsızca acımasızdır. Bu yüzden bunlarla önlemek rahatlatıcı olur.

HAYAT KURALI No. 21

Eudaemonolojinin ilk önermesi, bu ifadenin bir örtmece olduğu ve "mutlu yaşama"nın yalnızca olabildiğince az mutsuz ya da kısaca, *katlanılabilir bir hayat* anlamına gelebileceğidir. Aristoteles'in önermesindeki *gerçek hayat bilgeliğinin temelinin*, hayatın zevk ve güzellikleriyle hiç ilgilenmeden sayısız kötülüklerinden mümkün olduğu kadar kaçınmaya dikkat etmekte yattığı ileri sürülebilir. Aksi halde Voltaire'in *le bonheur n'est qu'un rêve, et la douleur est réelle*[2] şeklindeki önermesi yanlış olur ki aslında doğrudur. Çoğu talihsizlik, iyimserlikle desteklenen cehaletten kaynaklanır. Genç bir adam dünyanın zevk almak için yaratılmış bir mutluluk yeri olduğuna, oysa burada yalnızca onu arama becerisinden yoksun olanların yaşadığına inanır: Bu noktada romanlar, şiirler ve dünyanın her zaman her yerde dış görünüşe verdiği riyakârca önem bunu destekler. O andan itibaren hayatı, doğal olarak pozitif zevklerden oluşan (az çok düşünümle gerçekleşen) pozitif mutluluğun peşinde koşmakla geçer. Hayatı pozitif mutluluğa ve zevke yönelik olduğundan hedefi haline geldiği talihsizlik tehlikesini üstlenmelidir. Var olmayan bir yaban avına çıkmak, bu

1. *Epistulae ad Lucilium* ve bkz. No. 10. (Ç.N.)

2. (Fr.) "Mutluluk bir rüyadır, acıysa gerçek." Voltaire, Lettre à M. le Marquis de Florian Ferney [Bay Marki de Florian Ferney'e Mektup], 16 Mart 1774.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

genç adamı doğal olarak son derece gerçek ve pozitif talihsizliğe sürükler. – Buna karşılık bu hayat bilgeliğinin yolu, acı ve yoksunluk gerçek ve pozitifken tüm mutluluğun ve zevkin doğasının yalnızca negatif nitelikte olduğu inancından geçer. Bundan böyle tüm hayat planı acıdan kaçınmaya ve yoksunluktan uzaklaşmaya yönelik olur ve bu konuda bir şeyler yapılabilir, tabii ancak plan pozitif mutluluk kuruntusuna yönelik çabalarla mahvedilmediğinde. *Gönül Yakınlıkları*'ndaki Mittler'in temel maksimi bunu doğrular.[1] O aptal, hayatın zevklerinin peşinden koşar ve kendini kandırılmış hisseder. Zira kaçınmak istediği kötülükler son derece gerçektir: Nitekim bunlardan uzaklaşır ve gereksiz bazı zevklerden vazgeçer; böylece hiçbiri kaybolmamış olur zira bütün zevkler kuruntudur. Ne de olsa elden kaçırılmış zevkler için yas tutmak, önemsiz ve gülünç bir şey olurdu.[2]

HAYAT KURALI No. 22

Plautus şöyle der: "*est in vita quasi cum ludas tesseris: si id quod jactu opus erat forte non cecidit, id quod cecidit arte corrigas (sic fere)*.[3] Benzer bir teşbih şudur: Hayat satranca benzer: İkisi için de plan yaparız fakat bu satrançta rakibin, hayatta da kaderin kendi istediğini yapma şartına bağlı kalır. Bu şekilde yapılan değişiklikler

1. "Kötülükten kurtulmak isteyen, her zaman ne istediğini bilir; sahip olduğundan daha iyisini isteyen bakarkördür." Johann Wolfgang von Goethe, *Gönül Yakınlıkları*, Birinci Kısım, İkinci Bölüm, sonlara doğru.

2. Bkz. No. 16. (Ç.N.)

3. (Lat.) "Hayat zar atmaya benzer: Zar ihtiyaç duyduğun şekilde düşmezse, rastlantının sunduğunu sanat düzeltmek zorunda kalır (yaklaşık olarak böyle)," der Terentius (Plautus değil). Bkz. Terentius, *Adelphi*, IV, 7: 739-741. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

genellikle o kadar önemlidir ki planımız uygulamada kimi ana hatlarıyla tanınmaz hale gelir.[1]

HAYAT KURALI No. 23
Ömre dair

Hayatın ilk yarısını, ikincisinin yanında pek çok avantaja sahip olsa da, talihsiz kılan şey, hayatta muhakkak karşılaşılacağı varsayımından hareketle mutluluk arayışına çıkmaktır. Durmaksızın kırılan umudun ve memnuniyetsizliğin kaynağı budur. Hevesle seçtiğimiz figürler arasında hayalini kurduğumuz, belirsiz bir mutluluğun aldatıcı imgeleri gözlerimizin önünden geçer ve biz bunların aslını boş yere ararız.

Hayatın ikinci yarısında, sürekli tatmin bulmayan mutluluk arzusunun yerini talihsizlik endişesi alır. Buna bir çıkış yolu bulmak objektif olarak yine de mümkündür: Nihayet artık bu varsayımdan kurtulmuşuzdur, sadece huzur ararız ve olabilecek en acısız hayatı isteriz ki bu, ilkinden önemli ölçüde daha memnuniyet verici bir durum olabilir zira ikinci yarının sıkıntılarına ağır basan ulaşılabilir bir şeyi arzu etmektedir.

HAYAT KURALI No. 24

Bizden koparılmış olsalar sahip olduklarımızı nasıl göreceğimizi tam da kendi gözlerimizle görmeye çalışmalıyız: Mal mülk, sağlık, dostlar, sevgili, karı ve çocuk ya da işte her ne ise. Değerlerini çoğu zaman onları kaybettikten sonra hissederiz. Eğer bunu gerçekleştirebilirsek, sahip olmak ilk etapta bizi doğrudan doğruya daha da

1. Bkz. No. 32. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

mutlu eder; ikinci olarak da kaybın kesinlikle önüne geçeriz, malımızı tehlikeye atmayız, dostlarımızı öfkelendirmeyiz, karılarımızın sadakatini sınamayız, çocuklarımızın sağlığını gözetiriz vs. Sahip olmadığımız şeylere bakarken, "Benim olsaydı nasıl olurdu?" diye düşünme eğilimindeyizdir ve işte böylece yokluğu hissederiz. Oysa bunun yerine sahip olduğumuz şeyler için sık sık şunu düşünmemiz gerekirdi: "Bunu kaybetsem ne olurdu?"

HAYAT KURALI No. 25

Arzularımıza hedef koymak, ihtiraslarımızı dizginlemek, öfkemize hâkim olmak, insanın arzu ettiği şeylerin son derece küçük bir kısmının ulaşılabilir ve pek çok kötülüğün kaçınılmaz olduğunu hatırda tutmak: Bu şekilde *ἀνέχειν καὶ ἀπέχειν, sustinere et abstinere*[1]. Kaldı ki en büyük servete ve en büyük güce sahip olduğumuzda kendimizi yoksul hissederiz.

Inter cuncta leges etc. [et percontabere doctos
Qua ratione queas traducere leniter aevum,
Num te semper inops agitet vexetque cupido,
Num pavor et rerum mediocriter utilium spes.[2]

HAYAT KURALI No. 26

Bizden daha iyi görünenlerdense daha kötü durumda olanları gözlemleyin. Asıl kötülüğümüz için başkalarının çok daha büyük acılar çektiğini gözlemlemekten

1. (Yun. ve Lat.) Katlanıp vazgeçebiliriz. (Ç.N.)

2. (Lat.) "Yaptığın işin arasında hep oku ve bilge insanlara danış, / Hayatı nasıl kolayca idare edebilirsin, / Hırs daima muhtaç olan sana işkence etmesin, / Az da olsa faydalı şeyler için korku ve umut da olsun diye." Horatius, *Epistulae* (Mektuplar), I, 18: 96-99. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

daha etkili bir teselli yoktur: Bizimle aynı durumda olan *sociis malorum*'la[1] ilgilenmenin yanı sıra.[2]

HAYAT KURALI No. 27
Ömre dair

Yaşlılıktaki sevinç yoksunluğuna acımak ve bazı zevklerden mahrum olunduğu için üzüntü duymak bir yanılgıdır. Her türlü zevk görecelidir, bir ihtiyacı tatmin etmekten, gidermekten ibarettir: İhtiyacın ortadan kalkmasıyla zevkin de yok olması, insanın doyduktan sonra yemeye devam edememesi ya da uykusunu aldığı bir gecenin ardından daha fazla uyuyamaması kadar az acınası bir durumdur. Platon'un (*Devlet*, I) kadınlara yönelik arzu, nihayet dindiği için mutlu geçtiğini belirttiği yaşlılık konusundaki tahmini çok daha doğrudur. – Rahatlık ve güvenlik, yaşlılığın asıl ihtiyaçlarıdır: Yaşlılıkta bu yüzden her şeyden önce para sevilir – eksilen güçlerin yerine. Yanı sıra aşkın zevklerinin yerine yemek yemenin zevkleri geçer. Görme, seyahat etme ve öğrenme ihtiyacının yerini öğretme ve konuşma ihtiyacı alır. Fakat çalışma, müzik, hatta tiyatro sevgisini koruması yaşlı insan için bir mutluluktur.[3]

HAYAT KURALI No. 28

Epikuros'un önermesi:

"Doğaya göre zenginlik sınırlıdır ve elde edilmesi kolaydır; boş fikirlerin süslediği zenginlik sonsuzlukta ufalanır."[4]

1. (Lat.) Dert ortağı, acıdaş. (Ç.N.)
2. Bkz. No. 34. (Ç.N.)
3. Bkz. No. 23. (Ç.N.)
4. Diogenes Laertios, *Vitae Philosophorum* X (Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri), 144. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"Bazı ihtiyaçlar doğal ve gereklidir, bazıları doğal ve gerekli değildir, bazıları ne doğal ne de gereklidir."[1]

HAYAT KURALI No. 29

Faal olmak, bir şeyler yapmak, hatta bir şey öğrenmek bile insanın mutluluğu için gereklidir. İnsan, güçlerini faaliyete geçirmek ve bu faaliyetlerin başarısını bir şekilde algılamak ister. (Belki de bu, güçlerinin ihtiyaçlarını karşılayabileceğine kefalet ettiği içindir.) – Bu nedenle insan kendini uzun gezilerde bazen çok mutsuz hisseder. – Çabalamak ve direnerek mücadele etmek, insan doğasının en temel ihtiyacıdır. Rahat keyif anlarıyla bütünüyle yetinecek bir hareketsizlik, insan için pek mümkün değildir. Engelleri aşmak, insan varoluşunun en büyük zevkidir: Onun için daha iyi bir şey yoktur. Engeller, harekete geçmekte ve bir şeyler yapmakta olduğu gibi sırf maddi nitelikte olabilir ya da öğrenmekte ve araştırmakta olduğu gibi düşünsel nitelikte olabilir. Bunlarla mücadele edip zafer kazanmak, insan varoluşunun en büyük zevkidir. Fırsatı yoksa, elinden geldiğince yaratır. Bu durumda doğası onu bilinçsizce ya kavga aramaya, entrika kurmaya, üçkâğıtçılık ya da başka kötülükler yapmaya zorlar: Duruma göre. *Bilboquet*.[2]

1. *Vitae Philosophorum*, 149. (Ç.N.)

2. (Fr.) Fincan-top oyunu. Fransa'da III. Henri döneminde yaygınlaşan, çok sayıda ters çevrilmiş fincanlardan birinin içine yerleştirilen topu bulmaya yönelik bir beceri oyunu. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

HAYAT KURALI No. 30

İnsanın çabalarının rehberi *hayal gücünün imgeleri* değil *kavramlar* olmalıdır. – Genellikle bunun tersi olur. Özellikle gençken mutluluk hedefimiz, çoğu kez ömrümüzün tamamı ya da yarısı boyunca hayalini kurduğumuz ama aslında şakacı hayaletlerden ibaret olan birkaç imge biçiminde sabit kalır. Zira bunlara ulaşınca hiçliğe karışıp kaybolurlar ve vaat ettikleri hiçbir şeyi yerine getirmediklerini görürüz. Ev, kent, kır hayatının münferit olayları, eve ve yaşanan çevreye ilişkin imgeler vb. de böyledir. *Chaque fou a sa marotte*[1]. Sevilen kişinin imgesi de sıklıkla buna dahildir. Bu doğaldır. Zira sarih olan tam da dolaysız olduğundan, irademiz üzerinde kavramdan, *detay*ı değil salt geneli veren ve iradeyle sadece dolaylı yoldan ilintili olan soyut fikirden daha doğrudan bir etkiye sahiptir. Buna karşılık kavram aldatmaz. Her zaman yol gösterip bizi yönetir. Elbette bazı imgeler aracılığıyla her zaman açıklanıp açımlanmaya ihtiyaç duyacaktır.

HAYAT KURALI No. 31

Mutluluğumuzun en az onda dokuzu yalnızca sağlıktan kaynaklanır. Zira neşeli bir ruh hali her şeyden önce sağlığa bağlıdır: Sağlık yerindeyse en elverişsiz, en düşmanca dış koşullar, hastalık durumunun nahoş ya da endişeli noktaya getirdiği en mutlu koşullardan daha katlanılabilir görünür. İnsanın aynı şeyleri hastayken nasıl gördüğüyle sağlıklı ve neşeli bir gününde nasıl gördüğü karşılaştırılsın. Bizi mutlu ya da mutsuz eden, aslında deneyimle dışarıdan ilişkili şeyler değil bunları kavrama

[1]. (Fr.) Her delinin kendi şapkası vardır. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

şeklimizdir. Ayrıca sağlık ve ona eşlik eden neşe her şeyin yerini alabilir fakat hiçbir şey onların yerini alamaz. Nihayetinde onlar olmadan dışarıdan gelen herhangi bir mutluluğun tadını çıkarmak mümkün değildir, bu yüzden mutluluk hasta insan için mevcut değildir. Sağlık olduğunda her şey bir zevk kaynağıdır. Bu nedenle sağlıklı bir dilenci, hasta bir kraldan daha mutludur. – Şu halde insanların birbirlerine başka şeyler yerine her daim sağlık durumlarını sormaları ve esenlik dilemeleri, sebepsiz değildir. Zira mutluluğun onda dokuzu budur. – Sonuç olarak aptallıkların en büyüğü, sağlığını feda etmektir, her ne için olursa olsun: İş için, eğitim için, şöhret için, terfi için, şehvet ve anlık zevkler için. Tersine: Ne var ne yoksa, her zaman sağlığın ardından gelmelidir.

HAYAT KURALI No. 32

Kişi geride bıraktığı hayatına bakıp da kaçırdığı mutluluğu, bitmek bilmeyen talihsizliği –yani "hayat labirentinde kaybolduğunu"[1]– görünce kendini suçlamakta aşırıya kaçabilir. Oysa hayatımız hiç de bizim kendi eserimiz değildir, nitekim iki faktörün, birtakım olaylar dizisi ile kararlar dizimizin ürünüdür[2]; öyle ki her iki dizide de ufkumuz çok sınırlıdır ve kararlarımızı uzaktan tahmin edebilmemiz mümkün değildir, olaylarıysa öngörme olasılığımız daha da azdır, bilakis her iki dizide de yalnızca mevcut kararları ve olayları biliriz. Hedefimiz henüz uzaktayken dosdoğru ona gidememiz, yalnız-

1. Johann Wolfgang von Goethe, *Faust*, I, Özveri, 14. (Ç.N.)

2. İkinci faktörün bilincimizin, ilk faktörün bilinçaltımızın eseri olduğu yönündeki çok daha yüksek bir öğretiye, yani εἱμαρμένη [kadere] atıfta bulunan gözlemi burada yeri gelmişken belirtelim. Bunun rüyada böyle olduğunu herkes bilir; hayatta da farklı olmadığını yalnızca çok az insan kavrayabilir. Rüya, hayatın monogramıdır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ca tahminler ve varsayımlarla yaklaşık olarak yönelebilmemiz bu yüzdendir. Yani bizi asıl hedefimize yaklaştırdığı umuduyla her an koşullar dairesinde karar vermek zorunda kalırız: Böylece mevcut koşullar ve asıl niyetlerimiz, ayrı yönlere doğru çekilen iki farklı kuvvetle karşılaştırılabilir ve buradan ortaya çıkan diyagonal, bizim hayatımızdır.[1]

HAYAT KURALI No. 33[2]

Hayat planlarımızda en sık, hatta neredeyse zorunlu olarak dikkate almadığımız ve hiç hesaba katmadığımız şey, zamanın bizzat bizde meydana getirdiği değişimlerdir. Elde ettiğimizde artık bize uygun olmayacak şeyler için didinip durmamız ya da bir işin farkına varmadan gücümüzü çalan hazırlık çalışmalarıyla yıllarımızı harcamamız bundandır.

HAYAT KURALI No. 34

Çok mutsuz olmamanın en güvenli yolu çok mutlu olmayı istememek, yani zevk, mülk, paye, onur vb. taleplerini ölçülü bir düzeye indirmektir. Zira tam da mutluluk için çabalayıp mücadele etmek, büyük talihsizlikleri kendine çeker. Fakat bu da akıllıca ve tavsiye edilebilir bir durumdur çünkü çok mutsuz olmak aslında çok kolaydır; oysa çok mutlu olmak sadece zor değil aynı zamanda imkânsızdır da.[3] Mutluluğun özellikle pek çok gereklilik vasıtasıyla geniş bir temel üzerine inşa edilmesi uygun değildir: En kolay böyle bir temel üzerine inşa

1. Bkz. No. 22. (Ç.N.)
2. Bkz. No. 38. (Ç.N.)
3. Bkz. No. 33, 38. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

edilen mutluluk çöker; çünkü mutluluk binamız, bu bakımdan geniş bir temel üzerinde sağlam bir şekilde kurulu olan diğer hepsine zıttır. Her türlü araçla ilgili talepleri olabildiğince mütevazı tutmak, büyük talihsizliklerden kaçınmanın en güvenli yoludur. Zira pozitif mutluluk bir kuruntudur, oysa acı gerçektir.

HAYAT KURALI No. 35

Herkes farklı bir dünyada yaşar ve bu, kafaların farklılığına göre değişkenlik gösterir: Buna göre dünya yoksul, boş, yalın ya da zengin, ilginç, anlamlı olabilir. Kaderin, koşulların, çevrenin herkesin dünyasında yarattığı fark bile bundan daha az önemlidir. Üstelik ikincisi rastlantının ellerinde değişebilir, oysa ilki doğa tarafından geri döndürülemez şekilde belirlenmiştir.

Bu nedenle kişinin hayatta iyi ya da kötü başına gelenin ve ne yaşadığının, bunu nasıl algıladığından, yani her türlü duyarlık biçimi ve derecesinden çok daha az önemi vardır. Kişi çoğu zaman başka birinin hayatındaki bazı ilginç olaylar dolayısıyla onu haksız yere kıskanır; duyarlığı dolayısıyla onu kıskanmak yerine bilgisi dahilindeki o olaylar bu sayede ilginç görünebilir. Bir dâhinin başına gelen son derece ilginç bir olay, boş bir kafa için gündelik dünyanın yavan bir sahnesi olacaktır. – Yine bu şekilde melankolik biri için bir trajedi sahnesi, soğukkanlı ya da iyimser birine göre çok daha az şey ifade edecektir. Bu nedenle büyük ölçüde sağlığa bağlı olan neşeli, mutlu bir ruh halini ve sağlıklı bir zihni korumaya özen gösterip dışsal şeylere sahip olmayı daha az önemsemeliyiz: "*Mens sana in corpore sano.*"[1]

1. (Lat.) Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur. Juvenal, *Satyrae* (Yergiler), IV, 10, 356. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Eudaemonia'nın başında, *sahip olduklarımızın* ve *hayal etiklerimizin*, *olduğumuz* şey karşısında son derece tali şeyler olduğunu söylemiştim. Yalnızca *bilinç durumu* kalıcıdır ve sürekli olarak etkilidir. Geri kalan her şey yalnızca geçici etkiye sahiptir. Fakat zihnin irade üzerindeki hâkimiyeti –ki irade hep çok acı çeker ama gerçek sevince neden olduğu nadirdir– servetin satın aldığı tüm o insanı oyalayan şeylerden çok daha fazlasını elde eden, can sıkıntısını savan ve insanları kendi içinde zenginleştiren zihnin muazzam canlılığı ve kapasitesi, ayrıca akla uygun, memnun bir ruh hali; bütün bunlar çok önemli şeylerdir. – Varoluşumuzun mutluluğu bakımından bilinç durumu kesinlikle en önemli şeydir. Zira *dolaysız olan* yalnızca bilinçtir, diğer her şey dolaylıdır, tamamıyla öyledir. Hayatımız bitkilerinki gibi bilinçsiz değil *bilinçli bir* hayat olduğundan, yani esas ve daimi koşul olarak bir *bilince* sahip olduğundan, bu bilinç durumunun ve kusursuzluk derecesinin, uygun ya da uygun olmayan bir hayat için en gerekli şey olduğu açıktır.

HAYAT KURALI No. 36

Daha önce de (Özgürlük Üzerine İnceleme[1]) söylediğim gibi, hayatımızın en rastlantısal olaylarının da arkasında duran gizli güçten (ki ayrıntılı olarak bahsetmiştim) ötürü her olayı *gerekli* olarak görmeye[2] alışmamız gerekir; kaderciliğin teskin edici bir yanı vardır ve esasında doğrudur. Bununla birlikte buradan çıkan sonuç, karşı çıkılamaz bir biçimde salt nedensellik yasasıdır: Aslın-

1. Karş. *Über die Freiheit des menschlichen Willens* [İnsan İradesinin Özgürlüğü Üzerine], Bölüm 3, sonlara doğru.

2. Hatta geri döndürülemez biçimde önceden belirlenmiş olarak; tıpkı okunan bir romandaki olay gibi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

da *olası* olan her zaman sadece (*Die Welt als Wille und Vorstellung* adlı eserimde Megara'lı Diodoros'un doğru bir şekilde söylediği gibi[1]) *gerçekten* olmuş ya da henüz olacak olandır. Fakat olasılığın alanı gerçekliğinkinden çok daha büyüktür; bu kısmen sadece görünüşte böyledir zira kavram tek bir hamleyle bütün bir sonsuzluğu kapsar; buna karşılık sonsuzluğun gerçekleştiği sonsuz zaman bize verilemez, bu yüzden de tıpkı zaman gibi sonsuz olan gerçekliğin alanını tümüyle gözden kaçırırız; daha küçük görünmesi bundandır; kısmen de salt teorik bir olasılık söz konusudur. Yani şöyle: Olabilecek olan olasıdır. Fakat *olabilecek* olan, kesin olarak olur çünkü aksi takdirde olamaz. Gerçeklik, olasılığın öncülleri sağladığı bir sonun sonucudur.

HAYAT KURALI No. 37

Kötü bir şey gerçekleştiğinde her şeyin başka türlü olabileceği düşüncesine de engel olmak gerekir. Kadercilik – ki bundan bahsetmiştik. (Dolaysız olarak iyi ama dolaylı olarak değil.)

HAYAT KURALI No. 38[2]

En büyük ve en sık rastlanan aptallıklardan biri, hangi türden olursa olsun, *hayat için geniş kapsamlı düzenlemeler* yapmaktır. Böyle şeyler için insanın baştan sona bütün hayatı hesaba katılır, ne var ki pek az insan o noktaya ulaşır. – Ayrıca insan o kadar uzun yaşasa bile hayat yine de planlar için kısadır zira gerçekleştirilmele-

1. "Sadece gerçekten olanlar, olası olur: Ve gerçek olan her şey gereklidir de." Cicero, *De Fato* [Kader Üzerine], s. 316.

2. Bkz. No. 33 ve No. 34. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ri, sanılandan çok daha fazla zaman alır. – Kaldı ki bunlar, insana ilişkin her şey gibi başarısızlığa ve engellere o denli maruz kalırlar ki nadiren hedefe ulaştırılabilirler. Ve son olarak her şey elde edilmişse, bu defa da insanın bizzat yıllar içinde değiştiği[1] ve çabalamak konusunda da zevk almak konusunda da hep aynı becerileri muhafaza etmediği hesaba katılmamıştır: İnsan hayatı boyunca çalışıp didindiği şeyden yaşlılıkta zevk alamaz – bu denli zor eriştiği pozisyonu artık dolduramaz, yani şeyler ona geç ulaşmıştır. Ya da tam tersi olur, özel olarak çabalayıp elde etmek istediği şeylere o geç ulaşır. Zamanın beğenisi değişmiştir. Yeni nesil eski şeylerle ilgilenmez. Başkaları kestirmeden giderek ondan önce davranmıştır:

Quid aeternis minorem
Consiliis animum fatigas?[2]

Sık karşılaşılan bu hatanın nedeni, başından bakıldığında hayatın sonsuz, yolun sonundan bakıldığındaysa son derece kısa görünmesi (opera dürbünü) dolayısıyla düşülen doğal yanılgıdır. Elbette bu yanılgının iyi tarafı da vardır. Zira bu yanılgı olmaksızın büyük bir şeyin meydana gelmesi pek mümkün değildir.

HAYAT KURALI No. 39

Doğanın *zengin donattığı* (ifade burada asıl anlamına uygundur) kişinin kendi iç zenginliğinden keyif alabilmesi için özgür esin perisinden başka dışarıdan bir şeye ihtiyacı yoktur. Eğer sadece bunu alırsa ondan

1. Bkz. No. 33. (Ç.N.)
2. (Lat.) "Niçin ruhunu zorluyorsun / Ebedî planlar için çok güçsüz." *Carmina*, II, 11: 11-12. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

mutlusu olmaz; ben'in bize ben-olmayandan çok daha yakın olduğu kesindir: Dışsal olan her şey ben-olmayandır ve öyle kalır; sadece içsel olan, bilinç ve bilinç durumu ben'dir ve refahımız ve sıkıntımız sadece onun içinde yer alır. Bu ben ve ben-olmayan kavramları metafizik için fazlasıyla hamdır zira ben yalın değildir: Sadece *eudaimonoloji* için yeterlidir.

HAYAT KURALI No. 40

İnsanın neye *sahip olduğunun* ya da ne *hayal ettiğinin* ne *olduğundan* çok daha az önem taşıması, *eudaimonoloji*nin temel doğrusu olarak kalır. "En büyük mutluluk, kişiliktir."[1] İnsan her konuda esas olarak yalnızca kendisinden zevk alır: Benlik pek uygun değilse bütün zevkler safra tadı yayılmış bir ağızdaki lezzetli şaraplar gibidir. – *Acı* ve *can sıkıntısı*nın insan mutluluğunun iki büyük düşmanı oluşundan ötürü doğa her ikisine karşı da kişiliğe koruma sağlamıştır: Acıya karşı (bedensel olmaktan ziyade sıklıkla manevi olan) *neşe* ve can sıkıntısına karşı akıl. – Bununla birlikte ikisi birbiriyle akraba değildir, hatta muhtemelen son derece bağdaşmazdır. Deha, melankoliyle akrabadır; "[*Aristoteles ait*] *omnes ingeniosos melancholicos esse*"[2] ve çok neşeli mizaçların zihinsel yetileri sadece yüzeyseldir. Demek oluyor ki insan doğası bu kötülüklerden birine karşı ne kadar iyi donatılmışsa, diğerine karşı genelde o kadar kötü donatılmıştır. – Hiçbir insan hayatı, acıdan ya da can sıkıntısından azade değildir: Şu halde insanın esasen doğanın kendisini en

1. Karş. Johann Wolfgang von Goethe, *West-Östlicher Divan* (Doğu-Batı Divanı), Suleika Kitabı, 7. Bölüm.

2. (Lat.) Aristoteles der ki bütün dâhi insanlar melankoliktir. Cicero , *Tusculanae disputationes* [Tusculum Tartışmaları], I, 33, 80.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

iyi şekilde donattığı iki kötülükten birine maruz kalması, kaderin özel bir takdiridir; yani doğa, neşenin bol olduğu yere katlanılsın diye çokça acı, aklın bol olduğu yereyse bol bol boş eğlence gönderir– fakat bunun tersi mümkün değildir. Zira akıl, acıyı çifte katlayarak misliyle hissettirir ve akıldan yoksun olmayan neşeli bir mizaç için yalnızlık ve uğraşsız eğlence büsbütün katlanılmazdır.[1]

HAYAT KURALI No. 41

Aristoteles felsefi hayatı en mutlu hayat olarak tanımlar: *Nikomakhos'a Etik*, X, 7-9.

HAYAT KURALI No. 42

İnsanın sahip oldukları arasında öncelikle *dostlar* yer alır. Fakat bu kendine özgü bir sahiplik durumudur, öyle ki sahip olan kişinin aynı ölçüde diğerinin sahipliğinde bulunması gerekir. Saksonya krallarına ait olan ve Moritzburg av şatosunda bulunan 17. yüzyıldan kalma bir ziyaretçi defterine bir asilzade şöyle yazmıştır:

Amour véritable
Amitié durable
Et tout le reste au diable.[2]

Dostluk üzerine Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, X, 8-10 ve *Eudemos'a Etik*, VII.

1: Bkz. No. 45. (Ç.N.)
2: (Fr.) Gerçek aşk / Dayanıklı dostluk / Geri kalan her şey cehenneme. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTUS TEAM

HAYAT KURALI No. 43

Genel olarak mutluluk üzerine okumaya değer ve güzel; Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, X, 7-10 ve *Eudemos'a Etik*, VII, 2, 1238a 12'de şöyle der: ἡ εὐδαιμονία τῶν αὐτάρχων ἐστί (*scil*: ἀνθρώπων).[1]

Le bonheur n'est pas chose aisée: il est très difficile de le trouver en nous, et impossible de le trouver ailleurs.[2]

HAYAT KURALI No. 44[3]

Mutlu bir *varoluş*un tanımı şöyle olacaktır: Salt nesnel açıdan bakıldığında ya da (burada öznel bir yargı önem taşıdığından) soğukkanlı ve olgun düşünüşle, olmamasına kesinlikle tercih edilecek bir varoluş. Varoluşa dair böyle bir anlayıştan, buna sırf ölüm korkusuyla değil kendi iyiliğimiz için bağlı olduğumuz sonucu çıkar, nitekim buradan da bunun sonsuza dek sürmesini istediğimiz sonucuna ulaşırız. İnsan hayatının varoluşa dair böyle bir anlayışa uyup uymadığı, bilindiği gibi benim felsefemin olumsuzladığı bir sorudur. Bununla birlikte *eudaemonoloji* bu sorunun kendiliğinden olumlanmasını gerektirir.

HAYAT KURALI No. 45

Her gerçeklik, yani gerçekleşen her mevcudiyet iki yarıdan, sudaki oksijen ve hidrojeninki kadar gerekli ve özsel bir bireşim halindeki nesne ve özneden oluşur. Nes-

1. (Yun.) Mutluluk kendine yetenlerindir. (Ç.N.)

2. (Fr.) "Mutluluk kolay değil: İçimizde bulmak çok zor, başka yerde bulmaksa imkânsız." Chamfort, *Oeuvres* [Eserler], Cilt IV: *Caractères et anecdotes* [Karakterler ve Anekdotlar], Imprimerie des Sciences et des Arts, Paris, 1795, s. 433. (Ç.N.)

3. Karş. bu çalışmanın giriş bölümü. (Ç.N.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

nel yarının bütünüyle özdeş ama öznel yarının farklı olduğu -ya da tam tersi- durumlarda, gerçeklik ya da mevcudiyet artık aynı değildir. Öznel yarının ruhsuz, kötü olduğu durumlarda en güzel ve en iyi nesnel yarı sadece kötü bir gerçeklik ve mevcudiyet sunabilir; tıpkı kötü havada güzel bir yöre gibi ya da engebeli bir yüzey üzerine yerleştirilen kötü bir *camera obscura*'daki[1] gibi. Nesnel yarı kaderin elindedir ve değişkendir; öznel yarı kendimizdir ve bu da esasen değişmezdir. Buradan anlaşılıyor ki çoğu zaman sadece kader ve *sahip olduklarımız* hesaba katılsa da mutluluğumuz aslında *kim olduğumuza*, bizim bireyselliğimize bağlıdır. Kader düzelebilir ve yetingenlik ondan çok şey talep etmez; fakat ahmak her zaman ahmaktır ve ruhsuz bir hödük sonsuza dek ruhsuz bir hödük olarak kalır, isterse cennette çevresini huriler sarsın. "En büyük mutluluk, kişiliktir."[2]

1. (Lat.) Karanlık oda, kutu. Duvarında küçük bir delik bulunan kapalı bir mekânda, delikten geçen ışığın dışarıdaki görüntünün baş aşağı gelmiş yansımasını oluşturduğu düzenek. (Ç.N.)

2. West-Östlicher Divan.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM